

LIETUVOS RESPUBLIKOS ŠVIETIMO POLITIKOS ĮGYVENDINIMO KONTŪRŲ BRĖŽTIES ASPEKTAS. KAUNO RAJONO ATVEJIS

Paulina Gailiūnienė

Ežerėlio pagrindinė mokykla, Kauno r., Lietuva

ANOTACIJA

Svarbiausieji Lietuvos švietimo politikos dokumentai teigia, kad švietimas yra prioritetinga šalies sritis ir turi lemti bendrąją visuomenės raidą. Kol kas to nėra pasiekta. Kodėl? Taigi, tikslinga peržiūrėti ir aktualizuoti švietimo politikos sampratą, atkreipiant dėmesį į besikeičiančius šios sampratos erdvės kontūrus. Tyrimo tikslas – išanalizuoti Lietuvos Respublikos švietimo politikos įgyvendinimo sistemą, nustatyti esminius jos trūkumus ir pateikti rekomendacijas joms spręsti.

Raktažodžiai: švietimo politika, sistema, švietimo politikos įgyvendinimas.

ĮVADAS

Švietimo politika – tai visuomenės švietimo būklę lemiantys valdžios institucijų sprendimai ir su jais susiję veiksmai. G. Purvaneckienės ir G. Čiužaitės (2010) teigimu, švietimo apibrėžimas nurodo, kad tai yra procesas, kurio metu įgyjamos pagrindinės žinios, gebėjimas daryti sprendimus ir argumentuoti teiginius, taip paruošiant intelektualią asmenybę. Šio proceso metu yra įgyjamos žinios, gebėjimai, specifiniai ar ypatingi įgūdžiai. Pabrėžiama, kad tai yra vienas iš svarbiausių veiksnių, lemiančių tiek visuomenės išsivystymą, tiek paties žmogaus pasiekimus šiuolaikinėje visuomenėje, todėl dažnas atvejis, kuomet visuomenės socialinis išsivystymas matuojamas pasiekimais švietimo sistemoje.

Neabejotina, kad Lietuvoje per dviejų dešimtmečių laikotarpį vyko pozityvūs pokyčiai švietimo politikos planavimo ir jos įgyvendinimo srityje (Ališauskas, 2009). Nepaisant to, labai svarbu atskleisti ir aptarti švietimo politikos trūkumus ir akivaizdžias problemas (Aramavičiūtė, 2009; Balevičienė, Urbanovič, 2012). Analizuojant nepriklausomybės laikotarpio švietimo politikos rezultatus (Duoblienė, 2010), matomos problemos: visų lygių švietimo segmentai iki šiol yra nesuderinti, nesulaukiama ryškesnio švietimo kaitos efekto; pastebimas globalizacijos, kaitos, naujovių ignoravimas; mokytojų autoriteto silpnėjimas, socialinės atskirties didėjimas, tėvų ir mokytojų nepasitenkinimas; emigracija; prasta aukštojo mokslo kokybė, mokyklos biurokratizavimas, nepakankamai ir neefektyviai skirstomas bei valdomas švietimo finansavimas, neskaidrumas, užsitęsusi švietimo reforma, neefektyvios švietimo strategijos ir kt. Prastas švietimo politikos proceso suvokimas, švietimo naujovių ignoravimas, skubotas politikų veikimas savo ar savo politinių partijų naudai, neanalizuojant pasekmių tikimybės, verčia analizuoti esamą švietimo politikos įgyvendinimo sistemą nuodugniau, stengiantis sukurti ne tik produktyvaus, bet ir dvasinio, moralinio švietimo viziją.

Švietimas – ateities investicijų programa, turinti grįžtamojo ryšio savybę, nepaisant kuriuo lygmeniu jis įgyvendinamas, svarbiausia – kokybė ir švietimo prieinamumas. Tarybos ir Komisijos bendroje ataskaitoje apie Europos bendradarbiavimo švietimo ir mokymo srityje strateginės

programos „ET 2020“ įgyvendinimą „Švietimas ir mokymas pažangioje, tvarioje ir integracinėje Europoje“ (2012) pabrėžiama, kad globalūs pokyčiai veikia visų pasaulio šalių visuomenes, tačiau kiekvieną skirtingai, vienur sukeldami didelių problemų, kitur – mažesnių, priklausomai nuo sistemos lankstumo bei atvirumo naujovėms ir pokyčiams. Siekiant priimti globalius iššūkius, kuriami dokumentai, kuriuose aiškiai išdėstyti tikslai, siekiamybės, lūkesčiai. Visgi dažnai kyla problemų švietimo politikos įgyvendinimo procese, nes išryškėja tam tikrų kultūrinių, struktūrinių, finansavimo, atsakomybės ir kitų aplinkybių skirtumų.

Nepaisant to, kiekviena šalies vyriausybė, reaguodama į pokyčių ir inovacijų poreikį, kuria nacionalinio lygmens dokumentus. Visgi patiriama įvairių problemų: kai kurios jų sudėtingos ir esminės, kitos – mažai reikšmingos. Lietuva – ne išimtis visais lygiais: tarptautiniu, nacionaliniu ir savivaldybių. Kauno rajono savivaldybėje taip pat stengiamasi pasiekti dabartinius šalies švietimo tikslus, įgyvendinant svarbiausius švietimo dokumentus, formuojančius valstybės ir savivaldybės švietimo politiką. Ši savivaldybė prioritetine sritimi išskiria švietimą. Analizuojamoje vizijoje reglamentuojama visokeriopo ugdymo svarba ir tikslingumas.

Toliau nagrinėjant švietimo situaciją sparčiai augančiame ir besiplečiančiame Kauno rajone, akivaizdžios dvejopos problemos – priemiesčiuose dėl didėjančio žmonių skaičiaus vaikų darželiuose trūksta vietų, o mokyklų klasės perpildytos. Tuo metu kaimo vietovės mokyklos sujungiamos, o darželiuose pustuštės grupės (*Švietimo politika*, 2011). Kauno rajono savivaldybė mokyklų reorganizaciniais klausimais taip pat patiria sunkumų. Likviduojant ar sujungiant mokyklas, moksleiviai yra priversti į mokyklą vykti dešimtis kilometrų, išgyventi adaptacinius procesus, kaimai pasmerkti žlugimui, o reorganizuotų mokyklų pedagogai netenka darbo.

Kalbant apie ugdymo kokybę ir aplinkos gerinimą, pastebimi teigiami pokyčiai: naujos, renovuotos, nauja įranga ir baldais aprūpintos ugdymo įstaigos, modernizuotos bibliotekos, klasės, aprūpintos kompiuteriais (*Kauno rajono vietos plėtros 2007–2013 m. strategija*, 2008). Visgi akivaizdu, kad tokiam skaičiui mokyklų visapusiškai aprūpinti mokymo priemonėmis ir inventoriumi reikalingos didelės lėšos, todėl šis procesas vyksta pamažu, skatinamas nebiudžetinių lėšų pritraukimas į mokymo įstaigas.

Išanalizuota informacija leidžia teigti, kad esama LR švietimo politikos įgyvendinimo sistema nėra pakankamai analizuojama ir galima daryti prielaidas, kad nėra efektyvi.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti Lietuvos Respublikos švietimo politikos įgyvendinimo sistemą, nustatyti esminius jos trūkumus ir pateikti rekomendacijas joms spręsti.

Tyrimo objektas – Lietuvos švietimo politikos įgyvendinimas.

METODIKA

Tyrimo metodų pagrindimas ir apibūdinimas. Tyrimo tikslui pasiekti buvo pasinaudota *interview* apklausos metodu. Tyrimas atliktas 2016 m. kovo mėnesį Kauno mieste ir rajone. Ekspertai buvo pasirinkti pagal jų atstovaujama sritį, vietovę. Taip pat buvo pasitelkta mokslininkų nuomonė analizuojamų skyrių segmentams pagrįsti. Iš viso apklausti šeši ekspertai: du mokslininkai, du savivaldybės ir du administracinio lygmens atstovai. Apklausą vyko iš anksto individualiai susitarus susitikti su ekspertu. Respondentai supažindinti su *interview* tikslais, tyrimo tema. Apklausos metu

buvo laikomasi savanoriškumo, konfidencialumo, kitų etinių principų. Apklausiant respondentus vidutiniškai buvo užtrunkama 30–45 min.

Apklausa *instrumentas* – interviu klausimynas, sudarytas siekiant sužinoti ekspertų nuomonę kiekvienos analizuojamos srities atžvilgiu. Klausimynas sudarytas iš trijų klausimų blokų: pirmaisiais klausimais (1–3 kl.) buvo siekiama sužinoti asmeninę ekspertų informaciją (darbo stažas, pareigos, dalyvavimo formuojant švietimą lygis); antrame klausimų bloke (4–18 kl.) pateikiami LR švietimo politikos įgyvendinimo klausimai kiekvienos darbe analizuojamos srities aspektais; trečiame (19–33 kl.) – pateikiami Kauno rajono bendrojo ugdymo įgyvendinimo sistemos klausimai kiekvienos darbe analizuojamos srities aspektais.

Gauti duomenys buvo susisteminti ir pateikti pagal analizuojamas darbo sritis kaip praktinis teorinių dalių pagrindimas.

Siekiant užtikrinti ekspertų konfidencialumą, pasinaudota duomenų užkodavimo metodu: ekspertas A–F.

TYRIMO REZULTATAI IR APTARIMAS

Viešojo politika – sudėtingas procesas, apimantis įvairias definicijas. Viešosios politikos proceso pakopos, elementai ir proceso ryšys su politikos fazėmis apibūdina viešosios politikos sandaros sudėtingumo lygį. Tai įrodo, kad viešojo politika ir viešosios politikos įgyvendinimas yra vienas sisteminis darinys, turintis stiprų ryšį ir pasižymintis jautrumu bet kokiems pokyčiams.

Sistemiškumas bei jautrumas globaliems švietimo politikos pokyčiams parodo ir švietimo politikos įgyvendinimą – ši sritis yra sudėtingų procesų visuma, ir šie procesai vienas su kitu yra glaudžiai susiję. Akcentuojama, kad pokyčiai šioje srityje yra neišvengiami, impulsyvūs ir neplanuoti, todėl suvaldyti bei numatyti švietimo politikos procesą ir teigti, kad tam tikri priimami sprendimai bei įgyvendinami veiksmai yra inovatyvūs, negalima.

Akivaizdu, kad Lietuvoje valdantieji periodiškai išbando daugybę švietimo politikos įgyvendinimo metodų ir priemonių, tačiau, kaip rodo praktika, dauguma jų nepatenkina lūkesčių. Patyrus nesėkmę, tikimasi, kad klaidos bus atidžiai išstudijuotos, o tolesni veiksmai nuodugnai suplanuoti, tačiau esti priešingai. Pasikeitus valdžiai ir atėjus naujos kadencijos laikotarpiui, viskas kartojasi.

Lietuva yra imli naujovėms ir siekia, kad teikiamomis švietimo ir mokymo paslaugomis būtų reaguojama į kokybės užtikrinimo mechanizmus ir iniciatyvas, orientuojamasi į darbo rinkoje reikalingas kompetencijas. Tačiau dažnai iškyla sunkumų – nepakankamas finansavimas, netinkamas jo skirstymas, teisinio reglamentavimo trūkumai ar pan. Teisiniu požiūriu sistema nestabili ir neaiški, o pataisų tikslai ir uždaviniai nekonkretūs. Taip pat pastebimas nacionalinio lygio institucijų vengimas priimti atsakomybę už klaidas švietimo srityje – tai perduodama savivaldybėms. Tokie reiškiniai kartosis, kol tarpinstitucinis bendravimas modifikuosis iš paviršutiniško į kokybišką.

Sunkumai Lietuvos švietimo srityje egzistuoja – pateikiama informacija netiksli, neįgyvendinami politinių partijų programų tikslai, trūksta finansavimo, yra mokyklų bazės, tinklo, pedagogų personalo, ugdymo ir kt. problemų. Jos yra aiškios ir stengiamasi jas sušvelninti ar išspręsti,

bet net ir problemų šalinimo, jų sprendimo etapu kyla sunkumų. Taip yra dėl to, kad neužtikrinamas problemų sprendimo programų tęstinumas, tolesnė prevencija, pakankamas finansavimas ir kontrolė, pakartotinė prevencija. Taip pat pasigendama paskirstymo už įvykdytas / neįvykdytas užduotis skaidrumo ir atsakomybės.

Kauno rajono savivaldybė nuosekliai laikosi nacionalinio lygmens dokumentų tikslų ir prioritetų, formuodama individualius strateginius veiklos tikslus. Taip pat yra reglamentavusi kelis svarbiausius rajono reikšmės dokumentus (veiklos reglamentą ir nuostatus).

Kauno rajono savivaldybės atveju švietimo politikos įgyvendinimo funkcijos yra aiškiai paskirstytos, nubrėžta atskaitingumo ir pavaldumo riba. Pastebimas skirtingų rajono plėtros reguliavimo poreikis – priemiesčiuose daugėjant gyventojų, mokyklose ir vaikų darželiuose trūksta vietų, tolimesnėse vietovėse – situacija priešinga.

Finansiniu požiūriu yra šios problemos: trūksta finansavimo, neskaidrus administravimas, neefektyvus mokinio krepšelio paskirstymas ir pan.

Problemos tarppartinio požiūriu – konkuravimas ir politinės kovos. Taip pat nėra viena partija nepateikia išsamaus plano numatant konkrečių sričių pataisas, pabrėžiant svarius pakeitimų motyvus, pasinaudojant konkrečių duomenų rodikliais, analizės išvadomis.

Pedagoginio personalo požiūriu, Kauno rajonas susiduria su senstančios visuomenės ir darbuotojų problema.

Neetiško elgesio situacijų pasitaiko retai, tačiau į tai pagal galimybes yra reaguojama, taikomos sankcijos.

IŠVADOS IR PERSPEKTYVOS

Nustatyta, kad esama LR švietimo politikos įgyvendinimo sistema nėra efektyvi dėl nepakankamo švietimo įstaigų finansavimo, netinkamos jo skirstymo metodikos, nacionalinio lygmens institucijų vengimo prisiimti atsakomybę už klaidas, nacionalinės informacijos ir tikrovės neatitikimo. Akivaizdžios ir svarbios yra mokyklų bazės, tinklo, pedagogų personalo, ugdymo problemos. Todėl siūloma vadovautis atvirumo ir skaidrumo principu nacionaliniu lygmeniu, laikytis nuoseklumo politikos srityje, tiksliau nusakyti problemiškas sritis, plėtoti tarpinstitucinį bendradarbiavimą, peržiūrėti mokinio krepšelio sudarymo metodiką, atsižvelgti į kaimo vietovių mokyklų reikšmę, prioritetą teikiant išsaugojimui. Svarbiausia – švietimą išskirti prioritetine šalies plėtros politikos sritimi.

LITERATŪRA

1. Ališauskas, R. (2009). Lietuvos švietimas: sėkmės įrodymų paieškos. *Pedagogika*, 95, 13–23.
2. Aramavičiūtė, V. (2009). *Lietuvos švietimo politikos transformacijos*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
3. Balevičienė, S., Urbanovič, J. (2012). Kas yra gera mokykla? *Švietimo problemos analizė*, 3 (67), 12.
4. Duoblienė, L. (2010). Švietimo politika ir globalizacija: nacionaliniai ir supranacionaliniai ypatumai. *Acta Paedagogica Vilnensia*, 25, 69–84.

5. *Kauno rajono vietos plėtros 2007–2013 m. strategija*. (2008). Kauno rajonas: Kauno rajono vietos veiklos grupė. Prieiga internetu: <http://kaunorvvg.lt/lt> [žiūrėta 2017-10-07].
6. Purvaneckienė, G., Čiužaitė, G. (2010). Švietimo reformos ir teisingumas. *Acta Paedagogica Vilnensia*, T. 25, 85–99.
7. *Švietimo politika*. (2011). Kauno rajono savivaldybė. Prieiga internetu: http://www.smm.lt/naujienos/docs/kalbos/Svietimo_politika_Kauno_raj_savivaldybeje.pdf [žiūrėta 2018-01-27].
8. *Tarybos ir Komisijos bendra ataskaita apie Europos bendradarbiavimo švietimo ir mokymo srityje strateginės programos „ET 2020“ įgyvendinimą „Švietimas ir mokymas pažangioje, tvarioje ir integracinėje Europoje“*. (2012). Europos Sąjungos institucijų, įstaigų ir organų pranešimai: Taryba, Europos Komisija.

EDUCATIONAL POLICY IMPLEMENTATION CONTOUR DESIGNATION ASPECT IN THE REPUBLIC OF LITHUANIA. KAUNAS DISTRICT CASE

Paulina Gailiūnienė

Ežerėlis Primary School, Kaunas district, Lithuania

ABSTRACT

Research background. Education is one of the most important factors which determine society development. Moreover, it is continuously affected by the change of globalization. In Lithuania, during more than two decades, some positive changes took place in forming and carrying out education policy. However, some mistakes and drawbacks were not avoided, such as education segment nonconformity, globalization, changes and innovations ignorance, school's bureaucratization, insufficiently and inefficiently distributed and controlled education funding, inefficient education strategies, the ignorance of innovations, globalization, etc. According to the most important documents of education policy in Lithuania, it has the priority and must determine general society development but still not achieved.

The aim of the research. The purpose of the research is to analyse the realization system of education policy in Lithuania, also identify its main drawbacks and suggest recommendations to solve them as it is expedient to view and update the concept analysis of educational policy, taking more attention to the continuously changing spread contours of this conception. The research object is educational policy implementation in Lithuania.

Methodology. The applied research methods were the analysis of theoretical literature, documents, law acts, interviewing the experts and comparative analysis. The research was carried out in March 2016 in Kaunas city and Kaunas district areas. The experts were chosen by the area of expertise and the location. There were six experts: two scientists, two representatives of the Kaunas district municipality and two experts of the administrative level. To ensure the confidentiality of these experts in this research, we used the method of data encryption: experts named "Expert A–F". The main instrument was the interview guide which was made up to know experts' opinions on each analysed area. The received data was systematized and presented in research areas as practical confirmation of the theoretical thesis.

Results and conclusions. As a result, it was identified that the present realization system of education policy is not effective because of such reasons as the financing shortage in educational institutions, its inappropriate distribution, avoiding taking responsibility for mistakes and giving the incorrect information. Therefore, some problems in school bases, network, teaching staff and trainings are obvious. Moreover, it was offered to guide honest and clear principles, keeping sequence policy, defining problems more precisely, developing co-operation between institutions, reviewing students' financing, taking into account the importance of school maintenance in small villages. The most important part is to distinguish the educational system as a priority in different areas. It should be guided by the implementation of political will.

Keywords: educational policy, system, educational policy implementation.